

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA
dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

ISHODI UČENJA

Nakon izučavanja predmeta **Razvoj ekonomske misli**, student će biti u prilici da:

- *Analizira i objasni najvažnije ekonomske teorije i ideje koje su odlučujuće uticale na tokove ekonomske istorije u prošlosti;*
- *Objasni ulogu i značaj ekonomskih ideja u prelomnim društvenim događajima od razvoja pretklasičnih koncepcija do današnjih dana;*
- *Idejno i teorijski objasni osnovne analitičke elemente različitih ekonomskih fenomena i procesa;*
- *Analizira karakter ekonomske politike u pogledu uticaja dominantne ekonomske doktrine itd.*

INFORMACIJE O PREDMETU

Osnovna literatura

- Jakšić M., Prašćević A., *Istorija ekonomije*, Centar za izdavačku delatnost, Ekonomski fakultet, Beograd, 2007/2015.

Dodatna literatura

- Glišević-Rakčević, N., *Razvoji i osnove savremene ekonomske misli*, Ekonomski fakultet Podgorica, 2004.
- Snowdon B., Vane H.R., *Modern macroeconomics – Its Origins, Development and Current State*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, 2006.
- Ekelund R.B., Hébert R.F., *Povijest ekonomske teorije i metode*, treće izdanje, MATE, Zagreb, 1997.

OBLICI PROVJERE ZNANJA I OCJENJIVANJE

- ✓ **Aktivnost na časovima** 20 poena
- ✓ **Kolokvijum** 40 poena
- ✓ **Završni (usmeni) ispit** 40 poena

Na usmenom ispitu se odgovara cjelokupno gradivo!

NAPOMENA: Studenti koji na kolokvijumu ostvare **30 i više poena** oslobođeni su prvog ispitnog pitanja.

OBLICI PROVJERE ZNANJA I OCJENJIVANJE

✓ **Aktivnost na časovima** 20 poena

a) **DEBATA** – max **10** poena

b) **ONLINE TESTOVI** – max **10** poena

PLAN RADA (I dio – kolokvijum)

PLAN RADA (II dio)

EKONOMSKA MISAO
je odraz
EKONOMSKE
STVARNOSTI

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI

Hamurabijev zakonik

MESOPOTAMIJA
(XVIII vijek p. n. e)

Arthashastra

INDIJA
(IV vijek p. n. e)

Nastajanje ekonomske misli na ISTOKU

MENCIJE (Meng Ce, KINA, IV vijek p. n. e)

- Uslov napretka je humano upravljanje državom: **niži porezi, razvoj prosvjete i trgovine**
- Zdrav društveni sistem ostvaruje se:
  - vaspitanjem (*odgovarajućom ekonomskom politikom*) i
  - periodičnim smjenama vladara i dinastija (*Mandat Neba*).

Grčka i Rim

- Osnovna privredna grana
POLJOPRIVREDA
- Osnovna proizvodna jedinica
DOMAĆINSTVO
  - Radna snaga
ROBOVI

GRČKA

HOMER (Hómēros, VIII vijek p. n. e)

- Bogati predodređeni da se bave „umnim“ a siromašni „fizičkim“ radom (**trgovina povećava bogatstvo aristokratije**)
- **Privatna svojina** nad zemljom, stokom, zlatom i robovima

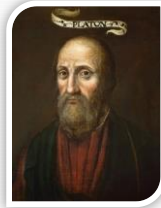
KSENOFONT (Ksenophon, 427-354. p. n. e)

- Fizičkim radom se bave robovi, a organizacijom slobodni građani
- Zastupao je naturalnu privredu, ali i **istakao važnost podjele rada**

GRČKA

PLATON je tragao za optimalnim političkim i ekonomskim poretom

- Bio je zagovornik **podjele rada**
- Specijalizacija stvara međusobnu zavisnost, a međusobna zavisnost uspostavlja međusobnu razmjenu
- Protivnik je privatne svojine i trgovine, jer su **vrline i bogatstvo nespojivi** (najljući protivnik materijalizma)

Plátón
(427-347. p. n. e)

GRČKA

PLATON je zagovarao „**klasnu specijalizaciju**“

radnici treba da rade, vojnici da čuvaju društvo, a vladari (filozofi) da vladaju!

- U svom radu *Država*, Platon prezentuje koncepciju idealne države u kojoj vlada elita, a koju čine **tri staleža**:

FILOZOFI
(VLADARI)

POLJOPRIVREDNICI

RATNICI

- Optimalna država je rigidna, statična, idealna situacija, a **profit i kamata su prijetnje statusu quo**

GRČKA

ARISTOTEL je razlikovao **ekonomiju** od **hrematistike**

- **Ekonomija** je naturalno bogaćenje unutar domaćinstva koje ima granice
- **Hrematistika** je robno bogaćenje izvan domaćinstva koje nema granice

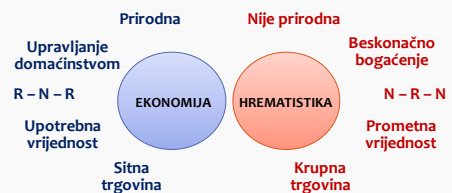
Aristotelés
(384-322. p. n. e)

„Domaće gazdinstvo nije isto što i hrematistika...hrematistika daje sredstva, domaće gazdinstvo ih upotrebljava“

GRČKA

Hrematistika ima za cilj pribavljanje bogatstva za pojedinca

Ekonomija ima za cilj pribavljanje dobara za zadovoljenje potreba

GRČKA

Aristotel o novcu „...u pogledu razmjene, presudan značaj, stvarno, ima ta vrsta pravičnosti koju nazivamo reciprocitetom...zato baš treba naći neko sredstvo koje će omogućiti upoređivanje svih predmeta koji se razmjenjuju: to baš i jeste uloga novca...on je mjerilo svega“

5 KREVETA = 1 KUĆA

A – KUĆA

B – 10 MINA (srebrni novac)

C – KREVET

Ako je $A = \frac{1}{2} B \Rightarrow A = 5 \text{ mina}$

Onda je $A = 5C$

tj.

Ako je $C = \frac{1}{10} B \Rightarrow C = 1 \text{ mina}$

5 KREVETA vrijedi kao 1 KUĆA

GRČKA

Aristotel je objasnio dvostruku ulogu zlata-novca, kao:

a) Sredstva razmjene

b) Blaga koje se akumuliraju

- Novac je nastao radi razmjene, pa je svako korišćenje u druge svrhe neprirodno – **Aristotel je protiv zelenašenja**, koje je najviše protivno prirodi!
- Za razliku od Ksenofonta i Platona, on je **zagovornik robne proizvodnje**

GRČKA

- Etičko opravdanje ropstva?

„NIŽA SU VRSTA PO PRIRODI ROBOVI i bolje je za njih, kao i za sve inferiorne vrste, da budu pod vladavinom gospodara...Zapravo UPOTREBA ROBOVA I DOMAĆIH ŽIVOTINJA NE RAZLIKUJE SE MNOGO.“

„I opet, MUŠKARAC JE PO PRIRODI SUPERIORAN, A ŽENA INFERIORNA; PRVI UPRAVLJA, DRUGIMA SE UPRAVLJA; to se načelo, nužno, proteže na čitav ljudski rod.“

- Bez nadnice i kamate nije bilo moguće ponuditi teoriju cijena!
- Jedino pitanje: **da li su cijene pravedne?**

RIM

Najveći doprinos starih Rimljana ekonomiji jeste

**INSTITUCIJA
PRIVATNOG
VLASNIŠTVA**

RIM

KATON (Marcus Postius Cato, 234-149 p. n. e)

- Rimski pisac i krupni robovlasnik opisivao je efikasnost surove eksploatacije robovskog rada kroz načelo „**zavadi pa vladaj**“

BRAĆA GRAH (Tiberio & Gaio Gracchi, II vijek p. n. e)

- Kao narodni tribuni i reformatori braća Grah predstavljaju „svjetlu tačku u istoriji antičke ekonomske misli“
- Zahtijevali su agrarnu reformu i **predlagali da se državna zemlja podijeli rimskim građanima i bezemljašima**

VARON (Marcus Terentius Varro, 116-27 g. p. n. e)

- Podjela oruđa na: nijema oruđa (**inventar-sredstva**), oruđa koja puštaju neartikulisane zvuke (**radna stoka**) i oruđa koja govore (**robovi**)

Srednji vijek (V – XV vijek)

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

- Dominantni oblik ekonomske organizacije

FEUDALIZAM

- Osnovna proizvodna jedinica

VLASTELINSTVO

- Radna snaga

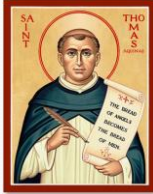
KMETOVI

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

- Dva glavna faktora koja Srednji vijek odvajaju od grčke antike su:
  1. **doktrinarno jedinstvo** (sholastička ekonomija) i
  2. **širenje tržišnog mehanizma.**
- Ponovno **nametanje etike ekonomiji** (najvažnije pitanje – uloga novca i kamate u odnosu na moralne norme)
- Najvažnija karakteristika učenja – **moralizam.**
- Najistaknutiji predstavnici su **SHOLASTICI – srednjevjekovni teolozi**

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

TOMA AKVINSKI, kao najbitniji predstavnik Kanonista, pokušao je da aristotelovsko nasljeđe integriše u Hrišćanstvo.

Thomas Aquinas
(1225-1274)

- Postoje tri reda istine:

  1. **Božanski zakoni** („otkrovenje“)
  2. **Prirodni zakoni** („univerzalije“)
  3. **Positivni zakoni** (konvencije)

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

- Najznačajnija koncepcija **pravedne cijene** (*prirodno svojstvo dobra*)
- **Griješ uzure (kamate)...**, „da je po sebi nepravedno primati uzuru za pozajmljeni novac, jer to znači prodavati nešto što ne postoji“
- **Privatna svojina kao prirodno pravo...** „niko ne može imati neko pravo koje druge lišava prava na dobra“

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

MARTIN LUTER je osnivač protestantizma u Njemačkoj

- Zalagao se za **naturalnu privredu**
- Borio se **protiv zelenaškog i trgovačkog kapitala**

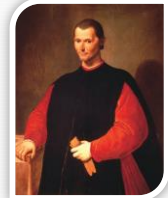
Marthin Luther
(1483-1546)

„...postoje neki koji ne žele da prodaju robu za gotov novac, već samo na kredit, kako bi ostvarili veće zarade. Primjećujem da je ovaj način poslovanja – protiv volje božje protiv razuma i poštenja i dolazi iz očigledne bezobzornosti i pohlepe“

Ekonomski misao – SREDNJI VIJEK

MAKIJAVELI je ideolog italijanske trgovačko-manufakturne buržoazije

- Borio se za ujedinjenje Italije, **nacionalna država** nasuprot pojedinačnim interesima gradova i feudalaca
- Čuvanje **privatne svojine** je najmoćniji od svih čovjekovih interesa
- „Ljudi će prije zaboraviti očevu smrt nego gubitak imovine... ljudi više cijene bogatstvo nego poštovanje“

Niccolò Machiavelli
(1469-1527)

HVALA NA PAŽNJI

Kabinet: 309

E-mail: jocodj@gmail.com